

Pavol Odaloš

LEXIKA SLOVENČINY PO ROKU 1989

dr. Pavol Odaloš, Pedagogická fakulta UMB, Banská Bystrica, Slovačka, izvorni znanstveni članak, Ur.: 10 lipnja 1997.

UDK 808.54-3 "1989- "

Demokratske promjene 1989. godine u Čehoslovačkoj i osnivanje Slovačke Republike uvjetovali su značajne promjene i u slovačkom jeziku. Najjače je zahvaćena leksička razina. Autor analizira leksik suvremenih slovačkih medija (novina, televizije i radija) te razgovornoga stila mlađe generacije (prvenstveno studentski žargon). Tako sakupljenu građu klasificira prema leksikološkim, tvorbenim i sintaktičkim kriterijima, te vrstama utjecaja. Autorov zaključak te usporedba brojnih primjera pokazuje da je slične procese moguće promatrati i u slovačkom i u hrvatskome jeziku.

1.1. Slovná zásoba vo všeobecnosti je súhrnom slov a výrazov určitého jazyka. Typickou črtou slovnej zásoby je neustály pohyb medzi jej jednotkami a celými vrstvami preto, lebo v slovnej zásobe sa priamo odrážajú zmeny v spoločenskom živote národa.

1.2. Pre slovenčinu ako jazyk päťmiliónového národa žijúceho v strednej Európe boli v 20. storočí rozhodujúce tri spoločenské medzníky: rok 1918, keď sa datuje vznik Československej republiky ako jedného zo štátov vzniknuvších zo zaniknutej Rakúsko-uhorskej monarchie, roky 1945, resp. 1948, keď sa postupne profiluje ľudovodemokratické a neskoršie socialistické Československo a roky 1989, resp. 1993. Vývin slovnej zásoby v prvých dvoch spomínaných obdobiach sa už vedecky hodnotil, napr. Horecký (1949/1950), Horecký - Buzássyová - Bosák a kol. (1988), Jóna (1960), Ružička (1970, 1975) a pod. Vývin slovnej zásoby slovenčiny po roku 1989, resp. po roku 1992 sa profiluje v mnohých čiastkových pohľadoch, no globálna analýza tejto problematiky ešte nebola realizovaná, a preto naša štúdia je jedným z prvých pokusov o takýto pohľad, resp. nadhľad.

1.3. Zmeny v lexike slovenčiny v rokoch 1989-1997 súvisia:

a/ so zmenenou spoločensko-politickou situáciou po roku 1989, ktorú môžeme charakterizovať ako ukončenie budovania socializmu a prechod k demokratickej spoločnosti, ktorej ekonomika funguje na princípoch trhového hospodárstva,

b/ s rozdelením Česko-Slovenska na dva samostatné štáty. Ústava samostatnej Slovenskej republiky bola prijatá 1. 9. 1992 a Slovenská republika oficiálne vznikla 1. 1. 1993.

2.1. Slovnú zásobu možno diferencovať zo štylistického, emocionálno-expresívneho, sémantického, sociálneho a teritoriálneho hľadiska, z hľadiska pôvodu alebo aktívneho a pasívneho používania.

Pri opisovaní zmien v slovnej zásobe v určitom, presne vymedzenom časovom období je však nutné vybrať si ako dominantné jedno kritérium. V našom prípade je to na jednej strane prechod časti slov a slovných spojení z aktívnej do pasívnej slovnej zásoby z hľadiska fungovania v spoločnosti, napr. *zväzák, päťročnica, spartakiáda, zaslužilý umelec, socialistické plánovanie* a pod. Tieto "odchádzajúce slová" nie sú nahrádzané novými pomenovaniami, lebo zanikajú denotáty, ktoré označujú. Iné "odchádzajúce pomenovania" sú nahrádzane novými pomenovaniami, napr. *jednotné roľnícke družstvo (JRD) nahrádza spojenie poľnohospodárske družstvo (PD), nomenklatúrne kádre nahrádza spojenie staré štruktúry* a pod. Časť spoločnosti - ktorá sa nestotožnila s novou orientáciou (na Slovensku sú to minimálne 3% obyvateľstva, ktoré volilo Komunistickú stranu Slovenska) - používa časť pôvodnej "socialistickej lexiky" najmä v rámci komunikácie v rôznych prokomunisticky orientovaných stranách a ich tlače, napr. *Vážené súdružky, vážení súdruhovia! (...)* Zúčastnil sa ho predseda KSS súdruh Vladimír Ďaďo, ako aj bývalý minister zahraničných vecí súdruh Bohuš Chňoupek. (Úsvit - dvojtýždenník komunistov a sympatizujúcich, 3, 1997, č. 1, s. 1). Skupina týchto slov bude pravdepodobne postupne zastarávať, až sa stanú historizmami. Na druhej strane sa uskutočňuje revitalizácia pomenovaní, čiže časť slov a slovných spojení, ktoré sa používali v predchádzajúcich štyroch desaťročiach pomerne málo, prechádza z pasívnej do aktívnej slovnej zásoby, napr. *kapitál, opozícia, birmovka, obecný úrad, asertívne správanie*, resp. na pomenovanie nových skutočností sa začínajú používať neologizmy, napr. *medializovať* (zverejniť v *masovokomunikačných prostriedkoch, dať širokú publicitu, Horecký, 1991 e*), *zamatová, nežná revolúcia (udalosti v roku 1989 v Československu), internetová sieť (medzinárodná počítačová sieť) a pod.*

Pri opisovaní budeme postupovať tematickým spôsobom, t. j. zameriame sa na jednotlivé sféry spoločnosti v poradí politika, ekonomika, kultúra, školstvo, šport atď., pričom budeme spomínať nielen apelatívnu (substantíva, adjektíva, verbá, združené pomenovania), ale aj propriálnu lexiku.

2.2. Prechod časti slov a slovných spojení z aktívnej do pasívnej slovnej zásoby a predpokladané zastarávanie týchto pomenovaní súvisí so zásadnými spoločensko-

politickými zmenami v slovenskej spoločnosti. Do takejto situácie sa dostávajú všetky pomenovania, ktoré bezprostredne súviseli so socializmom.

3.1.1. Lexika socializmu sa viazala najmä na politiku, ekonomiku a kultúru, preto sa aj v našej analýze zameriame práve na tieto tri oblasti.

3.1.2. Do pasívnej slovnej zásoby sa dostávajú v rámci politiky pomenovania osôb ako *straní*k (v zmysle *člen KSČ*), *úderník*, *budovateľ*, *zlepšovateľ*, *d'alej základné pojmy socializmus a komunizmus ako pomenovania nižšej a vyššej vývojevej etapy komunistickej spoločnosti*, ale aj spojenie marxizmus-leninizmus ako pomenovanie špecifickej filozofie, t.j. marxizmu rozvinutého V. I. Leninom. *Zastarávajú aj slovné spojenia robotnícka trieda, pracujúca inteligencia*, príp. pomenovania rôznych úradov, napr. mestský národný výbor (MsNV), okresný národný výbor (ONV), krajský národný výbor (KNV) atď.

So zánikom socializmu postupne zaniklo aj množstvo viacslovných vlastných mien, ktoré sa dotýkali organizácie štátu a spoločnosti, napr.: *ČSSR (Československá socialistická republika)*, *SSR (Slovenská socialistická republika)*, *KSČ (Komunistická strana Československa)*, *ÚV KSS (Ústredný výbor KSS)*, *SZM (Socialistický zväz mládeže)*, *PO SZM (Pionierska organizácia SZM)*; *ČSL'A (Československá ľudová armáda)*, *L'M (Ľudové milície)*, *VB (Verejná bezpečnosť)*, *ŠtB (Štátna bezpečnosť)*, *PSVB (Pomocná stráž VB)*, *VZ (Varšavská zmluva)*, *ROH (Revolučné odborové hnutie)*, *KOR (Krajská odborová rada)*, *ZČSSP (Zväz československo-sovietskeho priateľstva)*, *Mesiac ZČSSP*, *ČSZŽ (Československý zväz žien)*, *MDŽ (Medzinárodný deň žien)*, *VUML (Večerná univerzita marxizmu-leninizmu)* a pod. Socialistická politická orientácia sa prejavila aj v iných typoch vlastných mien, napr. v názvoch ulíc, t. j. *Gottwaldova ulica*, *Marxova ulica* alebo *Leninovo námestie* (podrobnejšie porov. Odaloš, 1993).

3.1.3. S politickou profiláciou socializmu viac-menej súviseli aj ďalšie typické slová a slovné spojenia, ktoré nielen pomenovali rôzne stránky socializmu spolu s jeho internacionalistickým rozmerom vzťahov, ale aj vyjadrovali triednokontrafakčné socialistické zmýšľanie, napr. *svetonázor*, *presvedčenie*, *vykorisťovanie*, *internacionalizmus*, *ateizmus*, *oportunizmus*, *revizionizmus*, *uvedomelosť*, *agitácia*, *normalizácia*, *triedny nepriateľ*, *občianska povinnosť*, *politický profil*, *kádrová rezerva*, *súduružská pomoc*, *sociálne istoty*, *prvomájový sprievod*, *bratská krajina*, *ateistická výchova*, *buržoázny nacionalizmus*, *zahnívajúci kapitalizmus*, *vernosť strane*, *holubica mieru*, *ideovo-politické vzdelávanie (IPV)*, *priateľstvo so ZSSR*, *kvíz o ZSSR*, *posedenie pri samovare*, *dedo Mráz* atď.

Všetky vymenované slová a slovné spojenia prechádzajú do pasívnej slovnej zásoby.

3.2. Aj z ekonomickej sféry sa slová a slovné spojenia dostávajú do pasívnej slovnej zásoby, napr. *socialistické vlastníctvo*, *socialistické hospodárstvo*, *socialistický záväzok*, *socialistická súťaž*, *splnený plán*, *akcia Z*, *právo na prácu*, *sobota pracovnej*

cti, brigáda socialistickej práce (BSP) a pod., resp. zanikajú vlastné mená, napr. Rada vzájomnej hospodárskej pomoci (RVHP) a pod.

3.3. Proces prechodu z aktívnej do pasívnej slovnej zásoby, resp. zanikania pri vlastných menách sa prejavil aj v iných oblastiach spoločnosti, napr. v školstve, kultúre alebo v športe. V súčasnosti už nefungujú v komunikácii spoločnosti slová a slovné spojenia, napr. *iskra, pionier, národný umelec, socialistická škola, komunistická výchova, branná výchova, súdružka učiteľka, zložky komunistickej výchovy, teória a prax komunistickej výchovy, (pozdrav) česť práci!, Červená hviezda atď.*

4.1. Novosť niektorých slov a slovných spojení a frekvencnosť ich používania v celej spoločnosti súvisí s rozpadom socialistického tábora a s orientáciou Slovenska na demokratické (západné) krajiny v politike, ekonomike, kultúre a pod. Používajú sa: a) nielen slová a slovné spojenia označujúce nové skutočnosti, ale b) aj revitalizované pomenovania, ktoré sa nachádzali v staršej slovnej zásobe, no v predchádzajúcich štyroch desaťročiach sa používali pomerne málo (pozri aj Buzássyová, 1995, Pisárčiková, 1996).

4.2.1. Po roku 1989 sa začali v politike objavovať nové slová a slovné spojenia, napr. *totalita (totalitná spoločnosť), lustrácie (zistovanie morálnej bezúhonnosti občanov v dôsledku uchádzania sa o dôležitú spoločenskú funkciu), posttotalitný (existujúci po páde totalitného systému, nadväzujúci na toto obdobie niektorými prežívajúcimi negatívnymi črtami, Duchková, 1995), lustrovat' (zistiť morálnu bezúhonnosť občana v dôsledku uchádzania sa o dôležitú spoločenskú funkciu), totalitný režim a pod., resp. niektoré slová a slovné spojenia sa revitalizovali, napr. koalíčník (expr. koalíčný poslanec), opozičník (expr. opozičný poslanec, Buzássyová, 1995), ľavica (ľavicové politické strany), pravica (pravicové politické strany), koalícia (koalíčné politické strany), demisia (odstúpenie z funkcie), rehabilitácia (úradne navrátenie dobrého mena, cti a spoločenského postavenia), rehabilitovať (úradne vrátiť dobré meno, česť a spoločenské postavenie) a pod.*

4.2.2. Politická moc v každom štáte sa odvíja od volieb, na ktoré sa viaže nasledujúca lexika: *slobodné voľby, demokratické voľby, parlamentné voľby, komunálne voľby, volebné preferencie, volebná kampaň a pod.* K tomuto tematickému podokruhu možno priradiť aj slovnú zásobu používanú pred rokom i po roku 1989, napr. *kandidátka, hlasovací lístok, volebná miestnosť, volebná komisia (obvodná, okresná, krajská, ústredná).*

4.2.3. Výsledkom volieb na celoštátnej úrovni sú zvolení poslanci za jednotlivé politické strany, ktorí zasadať v parlamente. K činnosti parlamentu sa viaže táto lexika: *konsenzus (názorová zhoda na základe vzájomného porozumenia, súhlasné stanovisko, Považaj, 1991 a, Findra, 1993), nepriechodnosť, napr. návrhu (1. nemožnosť prekonať istú prekážku, napr. hlasovanie, 2. vlastnosť predurčujúca, že niečo neprejde cez prekážku, napr. hlasovaci, Horecký, 1992 c), lobbizmus (systematické kuloárové ovplyvňovanie), lobovať (systematicky kuloárové ovplyvňovať), parlamentná demokracia, poslanecké kluby, poslanecké výbory a pod.*

K činnosti parlamentu sa viažu aj vlastné mená *politických strán*, ktoré vo svojich názvoch používajú hlavne podstatné mená *strana*, *hnutie*, *únia* a *združenie*. V súčasnosti možno pozorovať ústup pomenovania *strana* v dôsledku ubúdania klasických politických strán ako pevne organizovaných politických subjektov, napr. *Strana demokratickej ľavice (SDL)*, *Slovenská národná strana (SNS)*, z mimoparlamentných strán napr. *Demokratická strana (DS)* a pod. Rozširujú sa pomenovania *hnutie*, *únia*, príp. aj *združenie* ako názvy voľnejších politických zoskupení, napr. *Hnutie za demokratické Slovensko (HZDS)*, *Kresťansko-demokratické hnutie (KDH)*, *Maďarské Kresťansko-demokratické hnutie (MKDH)*, *Demokratická únia Slovenska (DÚ)*, *Združenie robotníkov Slovenska (ZRS)* (pozri aj Dvonč, 1995), z mimoparlamentných strán napr.: *Hnutie za slobodu prejavu*, *Hnutie pre rozvoj univerzít, škôl a vzdelanosti*, *Kresťansko-sociálna únia Slovenska*, *Únia rómskej iniciatívy v Slovenskej republike*, *Združenie pre republiku* a pod. Politické strany sa môžu spájať do koalícií. Na Slovensku je známa *maďarská koalícia* tvorená *KDH*, *DÚ* a *DS*, príp. v súčasnosti už neexistujúca *Spoločná voľba*, ktorú vo voľbách v roku 1994 tvorili *SDL*, *Sociálnodemokratická strana Slovenska*, *Strana zelených na Slovensku* a *Hnutie poľnohospodárov Slovenskej republiky*.

4.2.4. špecifickú skupinu tvoria názvy afér z rôznych oblastí spoločensko-politického života. Priame preberanie reprezentuje typ *Watergate* (*aféra označujúca neústavný postup prezidenta Nixona v predvolebnej kampani v USA v roku 1972*, Ondrejovič, 1984), pričom sa dotvárajú domáce pomenovania, napr. *Dunajgate* (*okolnosti okolo dokončenia vodného diela Gabčíkovo na Dunaji*), *Budajgate* (*okolnosti okolo pôsobenia J. Budaja v politickom živote Slovenskej republiky*) atď., pričom niekedy sa realizuje ironická vyslovnosť druhej časti ako "gate" (hov. mužské spodky, expr. nohavice vôbec). Fungujú aj dejové mená označujúce určité obdobie, počas ktorého trvá istá spoločensko-politická udalosť späť s menom či podmienená osobou v slovotvornom základe, napr. *havliáda* (*obdobie zviazané s originálnou dvojtvárnosťou v živote spoločnosti*), *klausiáda* (*zbedačovanie obyvateľstva liberalizáciou cien pri nerozvinutom trhu*), *čalfiáda* (*proces zmien, ktorý mal negatívny dosah na Slovenskú republiku*) a pod. (Škapincová-Odaloš, 1991). Okaziónalna je imitácia typu *Štúrager* (*udalosti okolo dostavby mosta v Štúrove spájajúceho Slovensko s Maďarskom*) podľa *Remagen* (*most v Remagene počas invázie spojencov*).

4.2.5. Politici sú niekedy cieľom rôznych nátlakových až kriminálnych akcií. Dokumentuje to lexika: *superterorista* (*osoba uskutočňujúca superterorizmus*), *superterorizmus* (*vyššia forma terorizmu, využívajúca najmodernejšie zbrane a informačné systémy*), *ochranka* (*telesná stráž významnej osobnosti*), *kompromateriál* (*okaz. kompromitujúci materiál*), *mafia*, *gangy*, *mafiaňsky*, *organizovaný zločin* (*forma zločinu s medzinárodným dosahom, realizovaná skupinou ľudí využívajúcich vysokú organizovanosť a najmodernejšiu techniku*) (Duchková, 1995, 1996 a, c), *vyrovnávanie účtov*, *vojna gangov* a pod.

4.2.6. Do lexiky, ktorá súvisí s politikou, však patria aj ďalšie slová a slovné spojenia napr. *líder (vedúca osobnosť), premiér (predseda vlády), viceprezident (firmy), hovorca* (Odaloš, 1990 c, Pisárčiková, 1990), *poradca prezidenta, euroministri (ministri európskych krajín, napr. poľnohospodárstva), euroskeptici, eurodom (obrazné pomenovanie budúcej hospodársky zjednotenej Európy), pluralita/pluralizmus, summit (konferencia na najvyššej úrovni), demarš (diplomatické vystúpenie alebo zakročenie u cudzej vlády, Dvonč, 1996), brífing, hektický* a pod. Sem môžeme zaradiť aj nové pomenovania úradov a ich skratky (Považaj, 1991 c), napr. *miestny úrad (MÚ), mestský úrad (MsÚ), mestské zastupiteľstvo (MZ), obvodný úrad, (ObÚ) okresný úrad (OÚ), krajský úrad (KÚ),* pričom mnohé pomenovania sú zjavne revitalizované, napr. *primátor (mesta) (Galbavý, 1994), prednosta (okresného úradu), starosta, obecný úrad (skratka OcÚ), mestský magistrát* a pod.

4.3.1. Ekonomika na Slovensku prešla rozsiahlymi zmenami, čo potvrdzuje aj množstvo nových slov, slovných spojení a vlastných mien, napr. *akciovka* (hov. *akciová spoločnosť*), *eseročka* (hov. *spoločnosť s ručením obmedzeným*), *kupónka* (hov. *kupónová privatizácia*), *privatizácia* (zosúkromňovanie štátneho majetku), *reštitúcie* (proces návratu rodinného súkromného majetku), *akciová spoločnosť, kupónová privatizácia* (Duchková, 1995), *privatizačný proces* (zosúkromňovanie štátneho majetku), *privatizačný fond* (napr. *Pohronský privatizačný fond, Harvard* a pod.), *súkromný podnikateľ, majiteľ dlhopisu, súkromné vlastníctvo, investičné kupóny, transformácia ekonomiky, konverzia výroby* (napr. z vojenskej na civilnú výrobu), *držiteľ investičných kupónov (DIK), majiteľ kupónovej knižky, kolo kupónovej privatizácie, spoločnosť s ručením obmedzeným* (skratka s. r. o.).

4.3.2. V ekonomike Slovenska zohrávajú dôležitú úlohu banky, napr. *Poštová banka, Dopravná banka, Slovenská sporiteľňa, Všeobecná úverová banka, Investičná a rozvojová banka, Agrobanka* a pod., príp. rôzne poisťovne, napr. *Slovenská poisťovňa Dopravná poisťovňa, Poisťovňa Otčina, Poisťovňa Ministerstva vnútra Slovenskej republiky, Ergo* atď.

4.3.3. V technike majú významné miesto počítače a s nimi spojená lexika, napr. *počítač, pentium* (počítač s mikroprocesorom radu 586, Horecký, 1994 c), *displej* (Odaloš, 1989 a), *chybovník* (súbor možných chýb, ktoré hlási operačný systém, Kačala, 1993 b), *disketa, modem, e-mail* (adresa v sieti Internet), *počítačová sieť, počítačový vírus* (program znehodnocujúci programy alebo súbory v počítači), *antivírusové centrum* (Jacko, 1994 c), *resetovať* (slang. znovunastaviť, Horecký 1995 a), *e-mailovať* (odosielať správu cez medzinárodnú počítačovú sieť Internet), *Internet* (medzinárodná počítačová sieť) atď.

4.3.4. Ekonomická diferenciacia prináša aj fenomény negatívneho charakteru, napr.: *bezdomovec, odídenec* (cudzinec s dočasným azylom v inom štáte) (Duchková, 1995, 1996 c), *migrant* (kto migruje, mení miesto svojho pohybu), *nezamestnaný, nezamestnanosť, životné minimum, sociálna sieť, sociálna výpomoc, charitný dom, úrad práce, podpora v nezamestnanosti* a pod.

4.3.5. Lexiku, ktorá sa viaže na ekonomiku, tvoria aj ďalšie slová a slovné spojenia, napr. *díler/dealer, broker (burzový dohadca), sponzor (osoba alebo organizácia, ktorá materiálne podporuje nejaké podujatie*, Jacko, 1988, Horecký 1992 a), *auditor (revízor účtov, overovateľ*, Horecký, 1991), *konateľ* (1. *tajomník*, 2. *zástupca, agent*, Kačala, 1996 b), *mikrovlnka* (hov. *mikrovlnná rúra*, Horecký, 1991 c), *kreditka* (hov. *kreditná karta*), *bankomat* (slang. *peňažný automat*, Horecký 1990 b), *manažment* (1. *systém a metódy riadenia hospodárskych organizácií*, 2. *zbor pracovníkov pracujúcich pri riadení hospodárskych organizácií*, Kačala, 1992, 1996 a), *sponzorstvo, manažérstvo (súbor činností charakteristických pre riadenie hospodárskych organizácií*, Kačala, 1992, 1996 a), *petrodoláre (doláre získané spracovaním a predajom ropy*, Odaloš, 1990 a), *telekarta (telefónna karta)*, *eurobiznis (obchod v rámci integrovanej Európy)*, *obchodný zástupca, reprezentant firmy, daňový úrad, daňový únik, daňové priznanie, registračná pokladnica, čiarový kód (v obchode), cenné papiere, kreditná karta, daň z pridanej hodnoty (hov. *dépéhá, skratka DPH)*, *burza cenných papierov, joint ventures (spoločný podnik), pôžička stand by (preddavková pôžička, preddavok na pôžičku*, Horecký, 1994 a) a pod.*

Mnohé slová a slovné spojenia sa používali hlavne v bankovej sfére už v minulosti a v súčasnosti sa revitalizovali, napr.: *živnostník, firma, obligácie, dividendy, rentabilnosť, lukratívnosť, nesolventnosť, živnostenský list, šeková knižka, devalvácia/ revalvácia meny, konvertibilita meny* pod.

4.4. Vplyv západnej spoločnosti je zreteľný aj v kultúre, napr. v názvosloví zábavného priemyslu v slovách a slovných spojeniach: *videoclip, cédečko (CD platň a), krst* (napr. *novej platne*), *herňa, hrací automat, masážny salón, dance floor, heavy metal* a pod.

Ďalej sa vyhraňuje skupina slov, slovných spojení a vlastných mien súvisiaca s televíziou, napr.: *upútavka (propagačný prostriedok na upútanie pozornosti*, Buzássyová, 1991), *thriller (napínavé, vzrušujúce dielo, napr. film*, Benkovičová, 1995), *telemost, teleráno* (Odaloš, 1988 a), *krimiseriál, krimikomédia, krimigroteska* (Odaloš, 1992), *pilotný film* (nie úvodný film seriálu, Považaj, 1994, Benkovičová 1995, ale *úvodný film k seriálu*), *akčný film (vyznačujúci sa rýchlo sa striedajúcimi scénami s akcentom na dej*, Pisárčiková, 1996), *súkromná televízia, štátna (verejno-právna) televízia, satelitná stanica, satelitná anténa, Markíza, VTV, TV Sever (súkromné televízne stanice), Eurotelevízia (časopis s prehľadom programov európskych televíznych staníc*, Odaloš, 1992) a pod.

S kultúrou súvisí aj ďalšia lexika: *miss (najkrajšie dievča), misska* (hov. *miss*, Dvonč, 1993), *mister (najkrajší muž), imidž (celková osobná prezentácia, celkový dojem*, Kralčák, 1992), *billboard (veľkoplošná reklama), puzzle (obrázková skladačka*,

Považaj, 1996), *modeling, audiovizia, štátny rozhlas, súkromné rozhlasové stanice* (napr. *Twist, Rock FM* a pod.) atď.

4.5. školstvo tiež prechádza výraznou etapou transformácie, pretože bolo ako iné oblasti terciálnej sféry zideologizované. Začínajú sa aj tu používať nové slová a slovné spojenia, napr. *rekvalifikant* (kto sa rekvakuje, získava novú kvalifikáciu), *doktorand* (Považaj, 1995, táto otázka nie je podľa nás uzavretá, lebo je otázne, či by nemalo byť *doktorant*), *grant*, *workshop* (tvorivá dielňa, Kačala, 1995), *rekvalifikácia* (získanie ďalšej kvalifikácie), *alternatívne školstvo*, *súkromné školstvo*, *cirkevné školstvo*, *otvorené vyučovanie*, *integrované vyučovanie*, *etická výchova*, *ekologická výchova*, *slovné hodnotenie*, *školský klub*, *školská rada*, *akademické slobody*, *akadémia vzdelávania*, *akademický senát univerzity*, *univerzita tretieho veku* atď.

4.6. Nová lexika sa objavuje aj v iných oblastiach, napr. v športe, v zdravotníctve, príp. v ďalších oblastiach: *tipér* (*tipujúci*, Krško, 1994, nejde však o slangové slovo, pretože touto príponou sa netvoria slangizmy a nefunguje ani v sociolekte určitej spoločenskej skupiny), *paraolympionik* (*účastník olympiády telesne postihnutých športovcov*), *fitnesscentrum*, *baráž* (*rozboj*, *vylučovací zápas*, Patráš, 1993), *turizmus* (*vedecká činnosť v oblasti cestovného ruchu*, Jacko, 1994 d), *kalanetika* (*sústava cvičení na dosiahnutie a udržiavanie dobrej postavy*, Horecký, 1994 d), *paraolympiáda* (*olympiáda telesne postihnutých športovcov*), *neptuniáda* (*športové hry a zábavný program pri vode*, napr. aj na plavárni, Odaloš, 1989 c), *wrestling*, *barážový zápas*, *konferencia NHL*; *extrasens* (*človek s nezvyčajne vyvinutými zmyslami, ktorý ich využíva na ovplyvňovanie zdravotného stavu pacientov*, Patráš, 1991), *multivitamíny*, *homeopatia*, *neštátny/súkromný lekár*; *tráva* (*marihuana*), *pub* (*krčma*, *hostinec*, *pohostinstvo*, Masár, 1996 a), *čierny šerif*, *mäkké/tvrde drogy* *Enviromagazín* (*časopis o tvorbe a ochrane životného prostredia*) a pod.

4.7. Následkom potlačania religiozity a spoločenským preferovaním ateistického svetonázoru v spoločensko-politickom živote do roku 1989 sa minimálne používala náboženská lexika. Po roku 1989 sa táto lexika používa už v rámci celej spoločnosti, teda ide o revitalizáciu, napr. slov, slovných spojení a vlastných mien: *koncelebrant*, *evanjelium*, *epištola*, *homília*, *charizma*, *noviciát*, *arcidiecéza*, *konvent*, *milosť* (*nadprirodzený Boží dar na dosiahnutie večnej blaženosti*), *krst*, *konfirmácia*, *birmovanie*, *koncelebrovať*, *pomocný biskup*, *biskupská konferencia*, *ekumenické bohoslužby*, *adventný veniec*, *liturgia slova*, *Boh* (*v kresťanskom náboženstve najvyššia bytosť a pôvodca všetkého*, jeho synonymá *Stvoriteľ*, *Pán*, *Najvyšší*, *Otec nebeský*, *Hospodin*), *Biblia* (*kanonizované knihy kresťanského i židovského náboženstva*, jej synonymá *Sväté písmo*, *Písmo sväté*), *Starý zákon/Stará zmluva*, *Nový zákon/Nová zmluva* (pozri aj Očenáš, 1996 a, b, Pisárčiková, 1996).

5.1. V súvislosti so vznikom Slovenskej republiky sa začína používať pomerne malá skupina nových slov a slovných spojení, resp. istá časť lexiky - používaná aj pred rokom 1989 - sa začína používať častejšie, napr. *trojväšie*, *dvojkríž*, *zvrchovanosť*, *slovenská štátnosť*, *slovenská koruna* (skratka *Sk*), *samostatný štát*, *národná hrdosť*, *prezident Slovenskej republiky*, *vatry nezávislosti*, *regióny Slovenska*, *zviditeľňovať Slovensko* atď.

5.2. Z vlastných mien možno uviesť úpravu názvu slovenského parlamentu zo *Slovenská národná rada* na *Národná rada Slovenskej republiky* a vznik rôznych firiem s prívlastkom slovenský v dôsledku rozdelenia Česko-Slovenska, napr. *Slovenská automobilová doprava (SAD)*, *Slovenská banícka spoločnosť*, *Slovenská pošta*, *Slovenské telekomunikácie*, *Slovenský Červený kríž*, *Slovenský syndikát novinárov*, *Slovenský úrad bezpečnosti práce* atď. (pozri aj Odaloš, 1995).

6.1.1. Vo všeobecnosti môžeme povedať, že niektoré z menovaných slov, slovných spojení a vlastných mien viacerí slovenskí lingvisti odmietajú ako nepotrebné v slovenskej slovnej zásobe vzhľadom na to, že existujú slovenské ekvivalenty, napr. k pomenovaniam *pub*, *puzzle*, *workshop*, *pilotný film*, *Devín banka* atď. Napriek tejto skutočnosti vymenované a ďalšie pomenovania fungujú v spoločenskej komunikácii, a preto sa nachádzajú aj na ploche tejto štúdie.

6.1.2. Z globálneho hľadiska možno povedať, že zmeny v slovnej zásobe sa pohybovali v dvoch líniiach: jednak v polarite aktívna-pasívna slovná zásoba, jednak v polarite frekventované používanie - zastarávanie/zanikanie. Tieto binárnosti môžeme potom premietnuť do kvantitatívnych a kvalitatívnych zmien v lexike slovenského jazyka.

6.2. Kvantitatívne zmeny sa vo všeobecnosti prejavili po roku 1989 najmä:

1. prechodom "socialistickej" lexiky aj s niektorými slovami prevzatými z lexiky ruštiny do pasívnej slovnej zásoby, napr. *chozraščot*, *perestrojka/prestavba*, *glasnosť* atď., resp. po roku 1989 preberaním cudzích slov, hlavne lexiky z angličtiny a jej prechodom do aktívnej slovnej zásoby, napr. *díler*, *thriller*, *summit* a množstvo pomenovaní v tejto štúdií. Cudzie slová sa postupne prispôbujú gramatickému systému slovenčiny. Je zaujímavé, že medzi preberanými slovami sa nachádza aj malá skupinka ruských slov: *samizdat* (*dielo vydané samotným autorom*, Horecký, 1990 a), *gulag* (*pracovný alebo koncentračný tábor*, Dvonč, 1992, Horecký 1992 b), *ochranka*,

2. dotváraním nových slov odvodzovaním hlavne pri substantívach, príp. verbách, pričom je zreteľný častý prechod pôvodne okazionálneho, často hovorového až slangového tvorenia, do neutrálnej oblasti:

2.1. názvy osôb sa najčastejšie tvoria z domácich prípon príponou *-ár/-iar/-ar*, napr. *slamienkár* (*výrobca slamienok-sušených kvetov*), *májovkár* (*kto zbiera huby májovky*), *burzár* (*kto predáva na burze*), *ľudovkár* (*nov. kto hrá alebo spieva ľudové piesne*), *muškár* (*kto vyrába návnady na ryby - mušky*, resp. *člen muškárskeho klubu Slovenského rybárskeho zväzu*), *úvahár* (*kto píše úvahy*), *hatiar* (*kto pracuje na vodnej nádrži*), *kordár* (*kto vyrába ocelové kordy do pneumatík*), *betlehemár* (*výrobca betlehemov*), *sudár* (*výrobca sudov*), *zátkar* (*výrobca zátok z plastov*), *roletár* (*výrobca roliet*), *trávníkár* (*kto má na starosti trávnik*), *súčiastkár* (*kto má na starosti súčiastky*), *saunár* (*kto pracuje v saune*) (Jacko, 1992), *citrusár* (*pestovateľ citrusov*, Odaloš, 1988), *pančuchár* (*robotník pri strojach na výrobu pančúch*), *mejkapár* (*kto pomocou*

mejkapu robí kozmetické úpravy tváre), butikár (majiteľ butiku), daniar (pracovník daňového úradu), autokrosár (pretekár autokrosu), bikrosár (pretekár bikrosu) (Jacko, 1993 a), prútikár (kto hľadá podzemné pramene vody pomocou prútika, Považaj 1991 b), hladovkár (účastník hladovky, Kralčák, 1991) atď., menej ďalšími príponami, napr. -č, -tel', -ník: prekrucovač (kto prekrucuje, napr. dejiny), bavič (kto baví, napr. spoločnosť), znevažovač (okaz. kto znevažuje), predkladateľ (kto predkladá, napr. návrh zákona), financovateľ (kto financuje), petičník (okaz. kto podpisuje petíciu) (Jacko, 1994 a),

2.2. z cudzích prípon sa tvoria názvy osôb hlavne príponou -ista, napr. mantinelista (kto prechádza z jednej krajnosti do druhej), monologista (kto vedie monológ), elánista (člen skupiny Elán, resp. obdivovateľ skupiny Elán) (Jacko, 1994 b), bahaista (vznávač náboženstva bahaizmus, Horecký 1991 a), internetista (účastník medzinárodnej počítačovej siete Internet, Duchková, 1996 c), trapista (1. účastník streleckej disciplíny trap, 2. mních, príslušník istež odnože rehole cisterciánov, Horecký, 1996), vizážista (kto radí v otázkach primeraného výzoru, Považaj, 1993), bicista (hráč na bicie nástroje, Kačala, 1993 a), lobbista (kto kuloárovo/zákulisným spôsobom ovplyvňuje priebeh udalostí), prípadne príponami -átor a -ant: licitátor (vyvolávač na dražbe, Hegerová, 1991), privatizátor (kto privatizoval, kto odkúpil imanie od štátu, Jacko, 1994 b), dominátor (kto má prevahu, vedúce postavenie, Odaloš, 1988 b), koncertant (koncertný umelec, Odaloš, 1989 b), azylant (žiadateľ o azyľ), asanant (koho príbytok je asanovaný) a pod.,

2.3. názvy miesta sa vytvárajú príponou -áreň, napr. chrupkáreň, jogurtáreň, názvy vlastností príponou -osť, napr. konkurencieschopnosť (schopnosť konkurovať), dejinnosť (dejinná kontinuita, vedomie dejinnej kontinuity, vzťah národa k svojim dejinám, Buzássyová, 1990), názvy činností príponou -fikácia, napr. teplofikácia,

2.4. tvoria sa denominatívne slovesá, napr. zvoliebnievať (schyl'ovať sa k voľbám), záverovať (robiť závery), zrovnovážniť (dať do rovnováhy), znefunkčniť (urobiť nefunkčným) (Kačala, 1993 a), skrčmievať sa (blíži sa čas, keď treba ísť do krčmy), skoaličniť sa (blíži sa čas, keď vznikne koalícia) (Jacko, 1994 e), resp. vznikajú aj deadjektívne slovesá, napr. zozretel'niť, znezretel'niť, skriedovatiet', zvoskovatiet', zduchaplňiť, olepšiet' (Pisárčiková, 1994).

3. z ostatných slovotvorných postupov sa využíva:

3.1. tvorenie združených pomenovaní - pozostávajúcich väčšinou z dvoch slov v rámci hlavne atributívneho typu -, ktoré označujú nový pojem, napr. duchovný parlament (stretnutie intelektuálov s cieľom vytvoriť myšlienkový most medzi národmi), humánna ekológia (odvetvie ekológie zaoberajúce sa vzťahom človeka k životnému prostrediu), výjazdové zasadnutie, napr. vlády (výjazdové rokovanie konané mimo stáleho sídla) (Duchková, 1996 c) a pod.,

3.2. naďalej sa pomerne často využíva univerbizácia, napr. neformál (hov. člen neformálnej štruktúry, Horecký, 1989), bodovník (bodovací systém, Jacko, 1993 b, Patráš, 1994), cestovka (hov. cestovná kancelária), kupónka, kreditka, akciovka

atď.,

3.3. s novou organizáciou spoločnosti sa vytvárajú aj nové skratky, napr. *SATUR* (Slovenská agentúra pre cestovný ruch), *NAFTA* (z *North American Free Trade Agreement* čiže *Dohoda o severoatlantickej zóne voľného obchodu*, tu ide o prebratú skratku) (Horecký, 1994 b), *OÚ* (okresný úrad), *ObÚP* (obvodný úrad práce), *SSSZ* (Slovenská správa sociálneho zabezpečenia), *OÚŽP* (okresný úrad životného prostredia), *SIŽP* (Slovenská inšpekcia životného prostredia), *ŠS* (školská správa), *ODÚ* (okresný daňový úrad) (Považaj, 1991 c), *CEFTA*, *UMB* (Univerzita Mateja Bela), *ŽSR* (Železnice Slovenskej republiky) a pod.

6.3. Kvalitatívne zmeny súvisia:

1. so vznikom nových významov niektorých slov na označovanie nových skutočností, napr. slovo *prezident* sa už nespája len s *hlavou štátu*, ale aj s *najvyšším postom v určitej firme, inštitúcii, klube alebo na určitej významnej akcii* (*prezident Východoslovenských železiarní, prezident Odborového zväzu, prezident hokejového klubu, prezident konferencie*); slovo *legionár* už neoznačuje len *príslušníka légie*, ale aj *športovca bojujúceho vo farbách zahraničného klubu za odmenu vopred dohodnutú* (Horecký, 1991 b), slovo *disk* nadobúda okrem významov *športové náčinie v tvare šošovky používané na hádzanie a tanierovitá súčasť strojov* tiež významy *súčasť počítača na ukladanie dát, príp. hov. hudobný nosič, čiže CD platňa, cédečko*,

2. s redefinovaním významov niektorých slov, ktoré boli definované napr. v slovníkoch v súlade s orientáciou spoločnosti pred rokom 1989, napr. v ekonomike *bankrot: predtým finančný úpadok v kapitalistickom hospodárstve, teraz finančný úpadok v hospodárstve*, v náboženstve *desiatok: predtým len hist. desatina poľnohospodárskych produktov odvádzaná za feudalizmu ako cirkevná daň, teraz aj desat' zdravasov v ruženci*. Redefinovanie významu slov môže mať vplyv aj na ich pravopis, napr. *Biblia* (Sväté písmo) - *bilia* (*objemná kniha, kniha veľkej vážnosti*),

3. s rozširovaním sfér používania niektorých slov, napr. *scenár* sa upotreboval v divadelníctve, no dostáva sa aj do ekonomiky v spojení *scenár ekonomickej reformy* (Habovštiaková, 1992), *comeback* - *návrat k profesionálnej umeleckej alebo športovej činnosti* (nejde o slangové slovo ako uvádza S. Duchková, 1995) - sa používal len v modernej hudbe, teraz funguje nielen v umeleckej, ale aj v športovej a politickej sfére, *populizmus* - *získanie politickej popularity pomocou priazne ľudu* - fungoval pôvodne len v literárnej vede ako smer sústredujúci pozornosť na život ľudových vrstiev,

4. s častejším používaním niektorých prípon v prevzatých slovách, napr. prípony *-ing* v slovách *clearing, marketing leasing*, (Horecký, 1991 d), *modeling, casting* a pod. Táto prípona sa začína zreteľnejšie uvedomovať najmä v podobách slov, ktoré sú pravopisne prispôbené slovenskej výslovnosti, napr. *klíring, lízing* alebo *míting*, resp. pri tvorbe slov, napr. *Telecvoking* ako názov *humoristickej relácie* vysielanej v televízii Markíza,

5. s konkurenciou niektorých prípon, resp. častí. Slovotvorný typ s častou *-gate* je prvotne orientovaný na pomenovania afér, napr. *Bartončíkgate*. Dynamicky si však rozširuje sémantickú orientáciu až na aféry istého typu, napr. pri pomenovaniach *parlamentgate* (*pokus využiť názorové kryštalizácie vo vládnucej strane na vyvolanie parlamentnej krízy a vypísanie predčasných parlamentných volieb*) a *debategate* (*politická debata pred televíznymi kamerami, ktorá je determinovaná skutočnosťou, že jeden z diskutujúcich je vopred vyzbrojený znalosťou argumentácie svojho súpera*). Slovotvorný typ s častou *-gate* potom konkuruje slovotvornému typu s príponou *-iáda* s významom *obdobia, počas ktorého pretrváva istá spoločensko-politická udalosť spätá s názvom osoby či podmienená iným menom zo slovotvorného základu*, napr. *čalfiáda*,

6. s používaním polopredpôn na sériové tvorenie slov, napr. *tele-*, *narko-*, *euro-*, *krimi-*: *teletáno* (*televízne ráno*), *telemost* (*televízny most*), *narkodoláre* (*doláre získané na základe obchodu s drogami*, Patráš, 1989), *narkomafia* (*tajná organizácia zaoberajúca sa obchodom s narkotikami*, Dvonč, 1991), *euromesto* (*európske mesto*), *krimiromán* (*kriminálny román*), *krimifilm* (*kriminálny film*) atď., pričom k polopredponám prechádzajú a tak strácajú pôvodnú samostatnosť nielen podstatné a prídavné mená, ale dokonca aj neplnovýznamové slová, napr. *častica* a *citoslovce*: *hurávlstenectvo* (*falošné, povrchné vlastenectvo*) a *tiežodborník* (*poloodborník, neodborník*) (Odaloš, 1990 b),

7. pri tvorení slov využívanie postupov nefungujúcich v slovenčine, napr. pri tvorbe apelatívnych alebo propriálnych združených pomenovaní: *vegetarian pizza* (správne *vegetariánska pizza*), *Devín banka* (správne *Devínska banka* alebo *Banka Devín*), (Masár, 1996 b) či *Tatra kupón fond* (správne *kupónový fond Tatra banky*, Horecký, 1995 b), príp. *Exim banka* (*Exportno-importná banka*, správne *Eximbanka*),

8. pri tvorbe vlastných mien zdôrazňovanie, že ide o Slovenskú republiku, napr. *Ústava Slovenskej republiky*, *Armáda Slovenskej republiky*, *Tlačová agentúra Slovenskej republiky (TA SR)* a pod.

5.4. Zmeny v lexike slovenčiny ako dôsledok zmien v roku 1989 stále prebiehajú. Na základe tejto skutočnosti je preto potrebné opätovne sa vracieť k lexike slovenčiny po roku 1989 a opätovným reanalyzovaním zisťovať ďalšie kvantitatívne a kvalitatívne zmeny.

LITERATURA

- BENKOVIČOVÁ, J.: Oblúbujete thrillery? *Kultúra slova*, 29, 1995, č. 4, s. 226-228.
 BUZÁSSYOVÁ, K.: Dejinnosť. *Kultúra slova*, 24, 1990, č. 5, s. 174-176.
 BUZÁSSYOVÁ, K.: Upútavka. *Kultúra slova*, 25, 1991, č. 7, s. 242-243.
 BUZÁSSYOVÁ, K.: Význam, komunikačná a štylistická platnosť pomenovaní opozícia-opozičník/opozičníci. *Slovenská reč*, 60, 1995, č. 4, s. 193-203.
 DUCHKOVÁ, S.: Z nových výrazov. *Kultúra slova*, 29, 1995, č. 3, s. 184-188, č. 4, s.

- 240-243, č. 6, s. 361-363.
- DUCHKOVÁ, S. (1996 a): Nové výrazy (1). *Kultúra slova*, 30, 1996, č. 1, s. 50-52.
- DUCHKOVÁ, S. (1996 b): Nové výrazy (2). *Kultúra slova*, 30, 1996, č. 3, s. 174-177.
- DUCHKOVÁ, S. (1996 c): Nové výrazy (3.) *Kultúra slova*, 30, 1996, č. 3, s. 174-177.
- DVONČ, L.: Slová typu narkomafia. *Kultúra slova*, 24, 1991, č. 6, s. 213-215.
- DVONČ, L.: " Gulag a gulag. *Slovenská reč*, 57, 1992, č. 1, s. 61-63.
- DVONČ, L.: Miss a misska. *Slovenská reč*, 58, 1993, č. 5, s. 312-314.
- DVONČ, L.: Názvy politických strán a hnutí a ich skratky. *Slovenská reč*, 60, 1995, č. 1, s. 26-33.
- DVONČ, L.: Demarš. *Kultúra slova*, 30, 1996, č. 1, s. 53.
- FINDRA, J.: Lexika v texte a v sociálnom kontexte. *Jazykovedný časopis*, 44, 1993, č. 2, s. 126-134.
- GALBAVÝ, T.: Koľko máme prezidentov, primátorov a - iné postrehy... *Kultúra slova*, 28, 1994, č. 4, s. 254-255.
- HABOVŠTIAKOVÁ, K.: Pôsobenie mimojazykových činiteľov na vývin súčasnej slovnej zásoby. *Kultúra slova*, 26, 1992, č. 3, s. 65-69.
- HEGEROVÁ, K.: Dražba, aukcia, licitácia. *Kultúra slova*, 25, 1991, č. 7, s. 244-245.
- HORECKÝ, J.: Odraz revolúcie v jazyku. *Slovenská reč*, 15, 1949/1950, č. 6, s. 161-164.
- HORECKÝ, J.: Neologizmy v súčasnej spisovnej slovenčine. *Kultúra slova*, 20, 1986, č. 1, s. 6-13.
- HORECKÝ, J.: Neformálne štruktúry a neformáli. *Kultúra slova*, 23, 1989, č. 2, s. 54-55.
- HORECKÝ, J. (1990 a): Samizdat a samizdatová literatúra. *Kultúra slova*, 24, 1990, č. 7, s. 248.
- HORECKÝ, J. (1990 b): Bankomat. *Kultúra slova*, 24, 1990, č. 8, s. 285-286.
- HORECKÝ, J. (1991 a): Náboženstvo bahá í - bahaizmus. *Kultúra slova*, 25, 1991, č. 2, s. 59-60.
- HORECKÝ, J. (1991 b): Pôvod a význam slova auditor. *Kultúra slova*, 25, 1991, č. 5, s. 179-180.
- HORECKÝ, J. (1991 c): Mikrovlnka. *Kultúra slova*, 25, 1991, č. 9, s. 315-316.
- HORECKÝ, J. (1991 d): Anglické slová na -ing v slovenčine. *Kultúra slova*, 25, 1991, č. 10, s. 324-326.
- HORECKÝ, J. (1991 e): Nové sloveso medializovať. *Kultúra slova*, 25, 1991, č. 11-12, s. 374.
- HORECKÝ, J. (1991 f): O legionároch a legionárkach. *L'udové noviny*, 2, 17. 1. 1991, č. 14, s. 19.
- HORECKÝ, J. (1992 a): Od patróna k sponzorovi. *Kultúra slova*, 26, 1992, č. 3, s. 79-83.
- HORECKÝ, J. (1992 b): Znova o gulagoch a Gulagu. *Slovenská reč*, 57, 1992, č. 4, s. 256.
- HORECKÝ, J. (1992 c): Nepriechodnosť návrhu. *Kultúra slova*, 26, 1992, č. 10, s. 308-310.
- HORECKÝ, J. (1994 a): Pôžička stand by - preddavková pôžička. *Kultúra slova*, 28, 1994, č. 3, s. 166-167.
- HORECKÝ, J. (1994 b): Dve novšie akronymá SATUR a NAFTA. *Kultúra slova*, 28,

- 1994, č. 3, s. 172-173.
- HORECKÝ, J. (1994 c): Nové slovo pentium. *Kultúra slova*, 28, 1994, č. 4, s. 234-235.
- HORECKÝ, J. (1994 d): Kalanetika. *Kultúra slova*, 28, 1994, č. 4, s. 296.
- HORECKÝ, J. (1995 a): O slovese resetovať. *Kultúra slova*, 29, 1995, č. 1, s. 58-59.
- HORECKÝ, J. (1995 b): Tatra kupón fond. *Kultúra slova*, 29, 1995, č. 4, s. 251.
- HORECKÝ, J.: Trapista. *Kultúra slova*, 30, 1996, č. 4, s. 223-224.
- HORECKÝ, J. - BUZÁSSYOVÁ, K. - BOSÁK, J. a kol: *Dynamika slovnej zásoby súčasnej slovenčiny*. Bratislava, Veda 1989. 436 s.
- JACKO, J.: Sponzor. *Slovenská reč*, 53, 1988, č. 1, s. 64.
- JACKO, J.: Prípona -ár a jej nový variant -ar v názvoch osôb. *Kultúra slova*, 26, 1992, č. 10, s. 298-305.
- JACKO, J. (1993 a): Novšie názvy osôb s príponou -ár (-ar, -iar) v publicistickom texte. *Kultúra slova*, 27, 1993, č. 9-10, s. 282-287.
- JACKO, J. (1993 b): Bodovník. *Slovenská reč*, 58, 1993, č. 6, s. 379-380.
- JACKO, J. (1994 a): Novšie názvy osôb s príponami -č, -tel' a -ník v publicistickom texte. *Kultúra slova*, 28, 1994, č. 1, s. 17-25.
- JACKO, J. (1994 b): Staršie a novšie desubstantíva s príponou -ista. *Slovenská reč*, 59, 1994, č. 3, s. 156-161.
- JACKO, J. (1994 c): Slovenské antivírusové centrum. *Kultúra slova*, 28, 1994, č. 4, s. 235-236.
- JACKO, J. (1994 d): Inštitút turizmu. *Kultúra slova*, 28, 1994, č. 5, s. 294-295.
- JACKO, J. (1994 e): Predponovo-príponové neosobné slovesá. *Kultúra slova*, 28, 1994, č. 6, s. 354-358.
- JACKO, J. (1994 f): Privatizér a privatizátor. *Slovenská reč*, 59, 1994, č. 6, s. 382.
- JÓNA, E.: *Slovenčina v rokoch 1945-1960*. *Slovenská reč*, 25, 1960, s. 129-132.
- KAČALA, J.: Slovo manažment v slovenčine. *Kultúra slova*, 26, 1992, č. 5-6, s. 155-158.
- KAČALA, J. (1993 a): Súčasná spisovná slovenčina a jazyková kultúra. *Kultúra slova*, 27, 1993, č. 1, s. 3-9.
- KAČALA, J. (1993 b): Nové slovo chybovník. *Kultúra slova*, 27, 1993, č. 9-10, s. 303-305.
- KAČALA, J.: Tvorivá dielňa a workshop. *Kultúra slova*, 29, 1995, č. 4, s. 249.
- KAČALA, J. (1996 a): Manažment manažérstvo. *Kultúra slova*, 30, 1996, č. 1, s. 55-56.
- KAČALA, J. (1996 b): Konateľ. *Kultúra slova*, 30, 1996, č. 4, s. 251.
- KOPINA, J.: O nových prvkoch v slovnej zásobe. *Kultúra slova*, 25, 1991, č. 7, s. 255-256.
- KRALČÁK, L': Účastník hladovky - hladujúci - hladovkár. *Slovenská reč*, 56, 1991, č. 3, s. 192.
- KRALČÁK, L': O zdomácnovaní slova image v slovenčine. *Kultúra slova*, 26, 1992, č. 5-6, s. 166-168. *Krátky slovník slovenského jazyka*. 2. oprav. vyd. Bratislava, Veda 1988. 592 s.
- KRŠKO, J.: Je tipujúci tipérom? *Kultúra slova*, 28, 1994, č. 3, s. 167-168.

- MASÁR, I. (1996 a): Pub alebo krčma. *Kultúra slova*, 30, 1996, č. 3, s. 179.
- MASÁR, I. (1996 b): Devín Banka? *Kultúra slova*, 30, 1996, č. 3, s. 183.
- OČENÁŠ, I. (1996 a): Epištoly o slovenčine. 2. Evanjelický posol spod Tatier, 86, 1996, č. 13, s. 102.
- OČENÁŠ, I. (1996 b): O pravopise podstatného mena Biblia. *Kultúra slova*, 30, 1996, č. 4, s. 199-204.
- ODALOŠ, P. (1988 a): Nové slová s časťou tele-. *Kultúra slova*, 22, 1988, č. 4, s. 115-117.
- ODALOŠ, P. (1988 b): Dominátor. *Kultúra slova*, 22, 1988, č. 5, s. 191-192.
- ODALOŠ, P. (1988 c): O skupine podstatných mien s časťou -téka. *Kultúra slova*, 22, 1988, č. 7, s. 237-241.
- ODALOŠ, P. (1988 d): Citrusár. *Kultúra slova*, 22, 1988, č. 10, s. 367-368.
- ODALOŠ, P. (1989 a): O pravopise slov display/displej a spray/sprej. *Slovenská reč*, 54, 1989, č. 1, s. 62-63.
- ODALOŠ, P. (1989 b): Koncertant. *Kultúra slova*, 23, 1989, č. 6, s. 223-224.
- ODALOŠ, P. (1989 c): Ďalšie slová typu olympiáda a napoleoniáda. *Kultúra slova*, 23, 1989, č. 7, s. 243-245.
- ODALOŠ, P. (1990 a): Petrodoláre. *Kultúra slova*, 23, 1990, č. 5, s. 191-192.
- ODALOŠ, P. (1990 b): O slovách typu tiežturista a hurápodnikanie. *Kultúra slova*, 24, 1990, č. 7, s. 248-250.
- ODALOŠ, P. (1990 c): Hovorca a mluvčí. *L'udové noviny*, 1, 26. 4. 1990, č. 8, s. 11.
- ODALOŠ, P.: O slovách s časťou krimi- a euro-. *Priekopník*, 20, 3. 3. 1992, č. 9, s. 10.
- ODALOŠ, P.: Vývinové tendencie názvov ulíc a námestí miest a obcí na Slovensku. *Slovenská reč*, 58, 1993, č. 6, s. 332-338.
- ODALOŠ, P.: K problematike názvov firiem. In: *Studia Academica Slovaca*. 24. Prednášky XXXI. letného seminára slovenského jazyka a kultúry. Red. J. Mlacek. Bratislava, Stimul 1995, s. 127-134.
- ONDREJOVIČ, S.: O názve Watergate. *Kultúra slova*, 28, 1984, s. 55-56.
- ONDRUS, P. - HORECKÝ, J. - FURDÍK, J.: *Súčasný slovenský spisovný jazyk. Lexikológia*. Bratislava, SPN 1980. 232 s.
- PATRÁŠ, V.: O nových slovách s časťou narko-. *Kultúra slova*, 23, 1989, č. 7, s. 247-248.
- PATRÁŠ, V.: O extrasensoch. *L'udové noviny*, 2, 10. 1. 1991, č. 8, s. 19.
- PATRÁŠ, V.: Baráž, barážový zápas. *Kultúra slova*, 27, 1993, č. 9-10, s. 305-306.
- PATRÁŠ, V.: Bodovací systém, bodovník, bodník. *Kultúra slova*, 28, 1994, č. 2, s. 100-101.
- PISÁRČIKOVÁ, M.: Hovorca. *Kultúra slova*, 24, 1990, č. 6, s. 223-224.
- PISÁRČIKOVÁ, M.: Jazyk súčasnej prózy a jazyková kultúra. *Kultúra slova*, 28, 1994, č. 6, s. 321-327.
- PISÁRČIKOVÁ, M.: *Krátky slovník slovenského jazyka v doplnenom a opravenom vydaní*. *Kultúra slova*, 30, 1996, č. 3, s. 129-134.
- POVAŽAJ, M. (1991 a): Konsenzus. *Kultúra slova*, 25, 1991, č. 3, s. 87-88.
- POVAŽAJ, M. (1991 b): Prútikár - prútikárka - prútikárit' - prútikárstvo. *Kultúra slova*, 25, 1991, č. 5, s. 190-192.

- POVAŽAJ, M. (1991 c): Názvy nových orgánov miestnej štátnej správy a samosprávy a ich skratky. *Kultúra slova*, 25, 1991, č. 7, s. 228-231.
- POVAŽAJ, M.: Visáž a vizáž. *Kultúra slova*, 27, 1993, č. 5-6, s. 190-191.
- POVAŽAJ, M.: Pilotný je úvodný. *Kultúra slova*, 28, 1994, č. 5, s. 315.
- POVAŽAJ, M.: Doktorand či doktorant? *Kultúra slova*, 29, 1995, č. 3, s. 181-183.
- POVAŽAJ, M.: Čo so slovom puzzle? *Kultúra slova*, 30, 1996, č. 4, s. 251-252.
- ŠKAPINCOVÁ, A. - ODALOŠ, P.: Korešpondencia slovotvorných typov s časťou -gate a s príponou -iáda. *Slovenská reč*, 66, 1991, č. 5-6, s. 318-323.
- RUŽIČKA, J.: *Spisovná slovenčina v Československu*. Bratislava 1970.
- RUŽIČKA, J.: *Rozvoj slovenčiny v socialistickom Československu*. Bratislava 1975.

SUMMARY

Pavol Odaloš

SLOVAKIAN LEXIS AFTER 1989

Democratic changes that took place in Czechoslovakia in 1989 and the foundation of the Slovakian Republic have brought about significant changes in the Slovak language as well. The major changes can be observed on the lexical level. The author analyses the lexis of contemporary Slovakian media (newspapers, television and radio) and that of the conversational style of the young (mostly student) population. The corpus thus obtained is then classified according to lexicological, formational and syntactic criteria on the one hand, and different types of influence on the other. The author's conclusion and comparison of numerous examples points to the similarity of such processes in Slovak and Croatian languages.